

Priloga k listu "Slovenski gospodar" št. 1. iz leta 1921. Cena: 20 K. Izven Jugoslavije 30 K. Naročnina se pošlje na upraviteljsko "Slovenskega gospodarja" v Maribor, Koroska cesta št. 5. List se pošilja do odpovedi. Naročnina se plačuje naprej. Telefon št. 220.

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Udaje "Kotol. tiskovnega društva" dobivajo list brez posebne naročnine. — Uredništvo: Koroska cesta št. 5. Rokopisi se ne vračajo. Upravištvu sprejema naročnine, inserate in reklamacije. Cena inseratov po dogovoru. Za vsake kratek oglaševalski primeren popust. Nezapirite reklamacije so pošiljane prosile. — Telefon št. 220. —

23. številka

Maribor, dne 9. junija 1921.

88. letnik.

Za malega kmeta.

(Iz govora g. poslanca M. Krajncu v konstituenti 1. junija.)

Dovolite mi, gospodje, da govorim tu v imenu malega kmeta, v imenu tistega malega posestnika, ki je zares kmet in ni morebiti veleposestnik — kajti ti se že morajo prištevati med kapitaliste. Govorim posebej o Sloveniji, o kateri je bilo že pred vojno znano, da tvorijo v njej dve tretjini vsega kmetijskega ljudstva mali kmetje, takozvani kajžarji ali kočarji, ki se ne morejo preživljati s svojimi dohodki iz zemlje in ki so največ trpeli in trpijo še danes.

Gospodje! Te dni se je tu mnogo govorilo o agrarni reformi. Če hočete agrarno reformo pravilno izvesti, potem, gospodje, morajo dobiti zemljo tisti, ki je imajo premalo, da ne morejo preživljati svoje družine. G. minister za agrarno reformo je prej izjavil tuka, da je agrarna reforma za Slovenijo lahko izvedljiva, ker je večina gozdov. Seveda se lahko reši na ta način, ako te gozdove prevzame država. Toda mi imamo posebno v Sloveniji kmeto, ki imajo sicer svojo hišico in malo polja okoli hiše, a nimajo nikakega gozda. Pri agrarni reformi se morajo obširni gozdi razdeliti tako, da bo dobil nekaj gozda tudi mali kmet, tako da bo mogel primerno živeti ter preživljati svoje. Kajti on je tudi človek in mi ne smemo misliti samo na velike ljudi, ampak tudi na tistega malega človeka, ki največ trpi.

Prepričani smo lahko, da so tisti ljudje, ki posedujejo zemljo, najboljši in najzvestejši državljani, ki tudi ne bodo države krakomalo zapustili, ampak bodo zanj delali, zanj živeli in zanj tudi umrli.

Gospodje! Tem malim kmetom, ki nimajo toliko zemlje, da bi mogli z lastnimi pridelki preživljati svojo družino, je treba nadalje tudi omogočiti, da si dobijo kak postranski zaslužek. Imamo mnogo vodnih sil, tako da se lahko goji ta ali ona domača obrt. — Tem ljudem je treba pomagati, da pridejo do kakšnega postranskega zaslužka, da bodo mogli živeti in primerno oskrbovati svojo družino.

Tudi pri razdelitvi davčnih bremen je treba gledati na to, da se štiti mali posestnik. Kajti rečem vam: naš pri malih kmetih se gode glede davkov največje krivice. Jaz imam zglede, da veliki posestniki v primeri z velikostjo svojega posestva plačajo veliko premalo davka, dočim ga plačaje mali kmet mnogo preveč. Treba je, da se do gotovega minima, ki je za človeško eksistenco potreben, prenosnina

sploši odpravi. Treba je tudi, da se mala posestva do gotovega minima — že ima n. pr. kdo samo kajžico in malo zemlje okoli hiše — oproste zemljiškega davka.

Kje pa bo potem dobila država potrebna sredstva? Tako bo vprašal ta ali oni. Mi gotovo nismo nasprotniki vsakega davka. Mi vemo, da država potrebuje davke, ker brez njih ne more izhajati. Toda mi pravimo: država naj naloži toliko več davka na rente, na luksuz in na druge take stvari, ne išče naj pa dohodkov tam, koder se človek že itak ne more preživeti.

Toda poleg tega ne smemo pozabiti še na nekaj. Mi vemo, da je kmet — in to zopet v prvi vrsti mali kmet — velik trpin vsled vremenskih neugod. Kmet ne more svojega posestva pokriti ali kako drugače obvarovati, kadar pride nevihta, toča ali kakšna druga vremenska neugoda. Mi vemo, da se velikim posestnikom, ki imajo vsega potrebnega za več let naprej, vremenske neugode ne poznajo toliko, kakor malemu kmetu, ki od časa do časa premišljuje, kdaj in kako bo razdelil svoj kruh med svoje ljudi, da ne bodo trpeli pomanjkanja. Zato je potrebno, da se uvede zavarovanje zoper neugode, zoper točo, zavarovanje živine proti kugi in drugim nalezljivim boleznim. Tudi v tem oziru je treba zlasti malega kmeta zaščititi.

Za državno podporo kmetijskega združništva.

(Iz govora posl. V. Pušenjaka v konstituenti 31. maja.)

Nepobitno dejstvo je, da izhajajo vsi stanovi iz kmetijskega stanu. Nepobitno dejstvo je, da izvršuje kmetijski stan najvažnejše delo za človeštvo in cele države, preskrbo z živilo; nepobitno dejstvo je, da daje kmetijski stan največ in najboljše vojaške. Premalo pa se poudarja in uvažuje dejstvo, da je celokupni kmetijski stan, da so srbski, hrvaški in slovenski kmetje največ storili za ustvarjanje naše države. Ze večkrat so se v tej zbornici naglašale žrtve, katere je doprinesel našo državo srbski zemljoradnik, premalo pa se je poudarjalo delo hrvaškega seljaka in slovenskega kmeta, ki je živel pod pritiskom Nemcev, Madžarov in Italijanov, za ujediničenje Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Kmet, ki je živel pod najtežjim pritiskom, si je ohranil narodno zavest, je vedno imel razumevanje za narodne težnje, in mi se moramo zalivaliti kmetu, da se ni udal germanizaciji, madžarizaciji in poitaljančevanju.

nju. Ako bi bil kmet, ki je živel pod težkim pritiskom, podlegel tujemu vplivu, bi ne bilo prišlo do skupne države Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Odkod pa je črpal kmet moč, da se je mogel zoperstavljati vsakemu po tujčevanju, da si je mogel ohraniti svojo narodnost?

Delo na polju združništva je naj več pripomoglo k osamosvojitvi in ohranitvi kmetijskega stanu. Potem za združništva je postal kmet neodvisen od tujega kapitala, mogel je napredovati v posameznih gospodarskih panogah, mogel je dobiti vpliv na trg in tržne cene. Združništvo pomenja gibanje, ki je našlo največji odziv v kmetijskih vrstah in v primerno kratkem času doseglo naravnost sijajne uspehe. Kmetško združništvo predstavlja prve vzglede socializacije in reči moramo, da je ta način socializacije jako dobro uspel. Samopomoč, samoprava, lastna odgovornost so temeljna združna načela, po teh načelih delujejo združbe. Mogočna združna organizacija kmetškemu stanu, kateri pripada nad 250.000 zadrug na svetu s 75 milijoni članov, ki zastopajo najmanj 150 milijonov družinskih članov, je najboljši dokaz za narodno-gospodarski, pravno-vzgojevalni in socialni pomen združništva. Združništvo pospešuje vzajemnost varčnosti ljubezen do rodne grude, pospešuje bratstvo in enakost članov, dviga pomen kmetijskega dela in v obče kmetijskega stanu. Neobhodno potrebno je, da država posveča združništva vsjo pozornost, ker imamo mnogo pokrajin, v katerih bo treba na združnem polju še ledino orati, kakor n. pr. Medjimurje in Prekmurje, in ker mora združništvo še mnogo važnih gospodarskih nalog, ki se dajo samo potom združništva uspešno rešiti. S polno opravičenostjo zahtevamo, da se v načrt ustave sprejmejo določbe, po katerih se bo vsa bodoča zakonodaja morala ozirati na združništvo in bo morala dati država združništva potrebna sredstva na razpolago. Zato predlagamo, da se v ustavnem načrtu v odstotkih celokupnega državnega proračuna določi tozadevne zneske. Z ozirom na dalekosežno gospodarsko delo združništva zahtevamo, da se pritegne združništvo k sodelovanju pri raznih gospodarskih, finančnih in carinskih odborih in posvetovanjih. Popolnoma pogrešno je, in ne odgovarja duhu časa, ako se jemlje le banke in zastopnike kapitalističnih in durijskih podjetij v ožir, združna organizacija pa omalovažuje. Zahtevamo pa tudi odločno, da v bodoče poljedelsko ministrstvo združništvo bolj upošteva kot doslej, ker se edino

potom združništva morejo rešiti najvažnejša gospodarska vprašanja, ki se tičejo tudi kmetijstva. V vseh modernih državah znajo dovolj ceniti za združništvo, le pri nas zavzemajo mnogi merodajni krogi napram združništvu neko — milo rečeno — neprijazno stališče.

Za razširjanje naših listov.

(Prešnja do zavešnih mladenk in mladeničev.)

Ni nam treba ponavljati, da igra časopisje v javnem življenju veliko vlogo. Naši listi so žalibog še vse premalo razširjeni med našim ljudstvom. "Slov. gospodar" in "Straž" sta na Slov. Stajerskem sicer najbolj udomačena lista, a vendar opažamo, da je na tisoče hiš, ki bi si še lahko naročile "Slov. gospodarja" ali "Stražo". Danes se obračamo s posebno prošnjo do naših mladih kračunskih bojevnikov in bojevnic vseh stanov: Posvečite vse nedelje in ves prosti čas ter vsako ugodno priliko od danes do 1. julija v ta namen, da pridobivate za "Slov. gospodarja" in za "Stražo" nove naročnike. Vi, naši agitatorji in zaupniki, ki ste pripomogli s svojo odločujočo besedo naši stranki do sijajne zmage pri občin-skih volitvah, zrlivajte se do 1. julija še tudi za razširjenje našega katoliškega časopisja. Prijateljski prošimo posebno naše delavne mladenke po vseh župnijah in občinah: Stopite ta tri tedne v službo katoliške slovenske stvari. Pojdite od hiše do hiše in nabirajte nove naročnike. Kdor ne more naročiti lista za celo polletje, pa ga nagovorite, da plača naročnino vsaj za četrt leta. Kjer eden sam ne zmore, pa s prijazno besedo posredujte, da zloži dva sosedla potrebno svoto. In vi zavešni mladeniči, pokazite se! Prosite svoje očete, da vam naročijo naše liste, posredujte pa tudi pri sosedih in znanih, da isto storijo. Prav posebno pa se obračamo do naših vrlih mož in očetov. Glejte, pri občin-skih volitvah smo tako lepo zmagali kakor še nikdar poprej. To je predvsem vaše delo, vi odločni katoliški možje. Vaša zmaga naša zmaga! Naše veselje vaše veselje! Od te zmage pojdite še k drugu. Ta zmaga pa bo, ako boste poskrbeli, da si bo vsaka naša hiša naročila "Slov. gospodarja" ali "Stražo". Ko boste šli prihodnje nedelje s sosedi in znanci v cerkev, nagovorite vsaj enega ali dva, da pristopita v krog naših naročnikov. Ko sedite v prijateljski družbi bodisi v gostilni ali pod lipo ali v vinogradu,

Zaklad na otoku.

iz angleškega prevedel Paulus.

(Dalje.)

"Čul —!" je kričnil graščak. — "Čul — pravite! Najkrvoločnejši ropar je bil, ki je kdaj brodiral po kakem morju! Spanci so se ga čudovito bali in rečem vam, večasih sem bil zares ponosen, da je Anglež! Videl sem vrhove njegovih jader s temile svojimi očmi, pri Trinitadskih otokih je bilo, in strahopetnež, ki sem se vozil na njegovi luščini, se je zbal, obrnil se je, pravim vam, obrnil in se skril v najbližnjem španskem pristanišču!"

"Tudi jaz sem čul o njem, pa tuka na Angleškem", je rekel zdravnik. "Ampak glavna stvar je, ali je imel denar?"

"Denar —!" je vpil graščak. "Ali niste nikdar čuli, kaj se je govorilo o njem? Kaj druga so ti rokovanja ločili kot denar? Kaj druga je bila njihova skrb kot denar! Za kaj druga so pač tvegali svoje grošne kosti, kot za denar —?"

"Vse to bomo kmalu zvedeli!" je odvrnil zdravnik. "Pa vi ste tako pre-

sneto vročekrvni, da jaz sploh ne morem priti do besede. Tole je, kar bi rad vedel: Recimo, da imam tuka v svojem žepu ključ do Flintovih zakladov — kako visoko ga cenite?"

"Kako visoko?" je kričal graščak. "Povem vam, kako visoko! Če zares imamo v rokah ključ, ki o njem govorite, grem in kupim ladjo v Bristolu, vzamem vas in tule tega jima seboj, in najti hočem zaklad in če bi ga moral iskati celo leto!"

"Dobro!" je rekel zdravnik. "Torej, ako je jimu prav, pa odprimo ta zavoj!"

In položil ga je predse na mizo.

Zavitek je bil sešit in dr. Livesey je moral poiskati svojo torbico z raznim zdravniškim orodjem ter s škarnjami razparati šive.

Dvoje stvari je bilo v zavitku — knjiga in zapечатeno pismo.

"Najprvo pogledajmo knjigo!" je izjavil zdravnik.

Oba z graščakom sva se sklonila čez njegove rame, ko je odprl knjigo. Kajti dr. Livesey mi je prijazno pomignil, naj stopim bliže in se udeležim nad vse zanimivega pregledovanja.

Na prvi strani je bilo načrtanih nekaj besed v zelo slabi pisani. "Bill Bones", sem bral za silo, pa "Ne več ruma!" in "Pri Palmovem rtu ga je dobil." Kdo je neki bil tisti, ki je dobil, in kaj je dobil? Nož v hrbet menda!

"Ni posebej zanimivega!" rekel je zdravnik in listal dalje.

Na drugih straneh je bilo polno čudnih in nerazumljivih podatkov. Na enem koncu vrste je bil zapisan dan, na drugem pa denarna svota, kakor v kakem blagajniškem zapisniku. Namesto pojasnila pa je bilo narisanih le nekaj nerodnih križev med obema podatkom. 12. junija leta 1745 n. pr. je nekdo dobil 70 funtov sterlingov, ni pa bilo zapisano, kdo, le šest križev je stalo tam namesto imena. Pri nakaterih vrstah je bilo pripisano ime kraja, n. pr. Caraccas, ali pa samo zemljepisna dolžina in širina, na primer 32° 17' 20" — 19° 2' 40".

Zapiski so obsegali čez 20 let in svote so bile vsako leto večje. — Ob koncu so bile sešete in skupna svota, večkrat napačno izračunana in popravična, je znašala lepo bogastvo.

K sklepu so stale besede: "Bill Bones njegov delež."

"Kaj naj vse to pomeni?" je dejal dr. Livesey, "nima ne glave ne nog!"

"Sivar je jasna kot beli dan!" je vzkliknil graščak. "Knjiga je zapisnik prejemkov, križi stoji namesto imen ladij in krajev, ki so jih oropali. Te svote pa so deleži, ki jih je dobival rajni rokovanč od skupnega plena. Kadar se je bal nejasnosti, je pridjal ime, n. pr. Caraccas. To bo najbrž ime obrežja, kjer so ustavili in oropali kako resrečno ladjo, Bog se usmili le samo duš tistih mornarjev, ki so bili na njej!"

"Zares!" je rekel zdravnik. "Glej, to so pravi biti izkušen potovalec! — Zares! In deleži naraščajo, glejte, ko je mož z leti stopal više v svoji službi!"

Razen zemljepisne lege nekaterih krajev in nekega ključa za preračunavanje španskih, francoskih in angleških zlatov v enotno vrednost ni bilo ničesar več v knjigi.

"Navihani človek ta-le!" je dejal g. zdravnik. "Ni se dal zlepa ukantiti!" (Dalje prihodnjic.)